

засвідчують те, що розвиток соціальних та емоційних навичок може мати вирішальне значення для успішності здобувачів освіти в навчанні та житті. Це може стати важливим стимулом для освітніх закладів посилити свої програми соціально-емоційного навчання та інвестувати в розвиток цих навичок серед здобувачів освіти.

Отже, соціально-емоційне навчання здійснює значний вплив на формування повноцінної особистості та його успішну інтеграцію в суспільство. Посилену увагу до цього аспекту освіти віддзеркалено в програмах і дослідженнях, що вказують на позитивний вплив соціально-емоційного навчання на академічні результати, а також загальний розвиток особистості. Соціально-емоційне навчання є не лише доповненням до передачі знань, а й необхідним складником у формування гармонійно розвиненої особистості, яка може успішно функціонувати як у навчанні, так і в різних аспектах життя.

Література:

1. Greenberg M. T. (2023). Evidence for social and emotional learning in schools. *Learning Policy Institute*. URL: https://learningpolicyinstitute.org/media/3977/download?inline&file=Evidence_for_SEL_REPORT.pdf.
2. O'Conner, R., De Feyter, J., Carr, A., Luo, J. L., Romm, H. (2017). A review of the literature on social and emotional learning for students ages 3–8: Characteristics of effective social and emotional learning programs (part 1 of 4). Washington, DC. URL: <http://ies.ed.gov/ncee/edlabs>.
3. Social and emotional learning: A short history. *Edutopia* : website. URL : <https://www.edutopia.org/social-emotional-learning-history>.

Kulichenko Alla. Role of Social and Emotional Learning in Education

The abstract highlights the significance of social and emotional learning within contemporary education, emphasizing its role in developing emotional management skills and fostering a conducive learning atmosphere.

Key words: *education, upbringing, social and emotional development, emotions, society.*

Alla Kulichenko, DSc (Pedagogy), Full Professor, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Department of Foreign Languages

УДК 364-787.522:355]:811.111

СИНЕРГІЗМ АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ Й КРЕАТИВНОСТІ, РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ В КРАЇНІ БОЙОВИХ ДІЙ

Галина Григорівна Михайленко,
фахівець відділу міжнародних зв'язків, викладач відділу забезпечення
освіти дорослих та інноваційного розвитку,

Полтавський державний аграрний університет

Статтю присвячено питанням синергізму абстрактного мислення й креативності як основним компонентам особистісного розвитку шляхом вивчення англійської мови, які здатні забезпечити успішну соціальну чи терапевтичну адаптацію (навіть на тлі вживання нейролептиків), та формам психологічної підтримки різних груп населення для усунення наслідків ведення в Україні бойових дій. Робота на покордонні наук, поєднання лінгвістики, психології (психолінгвістики) й педагогіки в навчанні надає розлогі можливості нам як педагогам та повністю відповідає сучасним вимогам і викликам сьогодення.

Ключові слова: абстрактне мислення, креативність, когнітивна діяльність, саморегуляція, соціальна адаптація, навчання англійської мови.

Постановка проблеми: Ураховуючи реалії української громади на тлі воєнних дій, відчуваємо потужний вплив стресу на різні групи населення. Усе це суттєво позначається на функціонуванні мозку. Унаслідок цього можливі зміни емоційного стану, когнітивних функцій, погіршення пам'яті та уваги. Наприклад, підвищена тривожність може перешкоджати здатності зосередитися на навчанні та провокувати втрату інтересу до нього.

Мета: Розуміння впливу стресу на когнітивні процеси, психоемоційний стан, саморегуляцію здатне допомогти випрацювати ефективні методи й програми для підвищення когнітивних здібностей. "По-перше, магія мови стосується того, що робить мову магією, як надзвичайно ресурсний інструмент, який створює значення. Крім того, він має магічну силу, яка, особливо при його застосуванні, може мати негайний вплив на наше соціальне і навіть політичне життя" [1, с. 9].

Об'єкт та предмет наукової розвідки. **Об'єктом** дослідження у статті є процес зниження когнітивних здібностей різних груп населення внаслідок стресу на тлі проведення в країні бойових дій і його вплив на соціальну адаптацію та саморегуляцію. **Предметом** наукової розвідки є синергізм абстрактного мислення й креативності як основні компоненти особистісного розвитку, психоемоційна й нейропсихологічна корекція. Залучення аудиторії шляхом навчання англійської мови можна використати як ключ до успішнішої соціальної адаптації в умовах стресу під час ведення в країні бойових дій, покращення когнітивних властивостей.

Виклад основного матеріалу. Синергія як взаємодія, де результат перевищує суму окремих елементів, насправді цікавить багатьох учених і лінгвістів зокрема. У контексті абстрактного мислення й креативності це означає, що спільне використання таких здібностей може призводити до нових, несподіваних ідей, які було б неможливо досягти окремо. Отож, коли людина використовує свою уяву та творчий підхід, вона може вирішувати завдання або знаходити нові способи мислення, що відкриває широкі можливості для розвитку. Коли людина використовує своє абстрактне мислення, вона розглядає проблему зусібіч, це дає можливість віднайти різноманітні рішення. Креативність

дозволяє пропонувати нестандартні кроки й піти ще невідомими шляхами. Процес навчання англійської мови як іноземної потребує постійної активної участі мозку для інтерпретації, генерації мовної інформації, а це так само стимулює розвиток когнітивних функцій. Розглянемо докладніше серед них такі:

- аналітичність (розгляд проблеми зусібіч і пошук логічних зв'язків між її складниками, що сприяє розвитку аналітичного мислення);

- проблемне мислення (під час вирішення складних завдань людина тренує свій мозок у вирішенні проблем та розробці стратегій);

- гнучкість мислення (здатність дивитися на проблему під різним кутом зору і швидко змінювати стратегії);

- творчість (можливість генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення, що розвиває творчий потенціал як такий).

Навчання англійської мови як іноземної вимагає активної участі мозку в обробці нової інформації, пошуку аналогій та створенні зв'язків між словами й концепціями. Цей процес стимулює різні області мозку, зокрема ті, які відповідають за абстрактне мислення й креативність. Процес навчання відкриває доступ до різноманітних джерел інформації, це, зокрема, література, фільми, музика й інтернет-ресурси англійською мовою. Вони дають учням можливість усотувати різні стилі та жанри, більш творчо мислити. Вивчення культури країн, де використовують англійську мову, дозволяє зануритися в нові культурні контексти, засвоювати нестандартні погляди й перспективи, дає гнучкість мислення та креативність. Канали комунікації людей із різних країн відкриваються, що розширює можливості для взаємодії людей, пошуку перспективних спільних рішень та крос-культурного обміну: "...мова справді впливає на те, як люди сприймають навколишнє середовище" [4, с. 1]. Це неймовірно надихає нас як фахівців та відкриває нові горизонти мислення та потенціює досліджувати ці питання глибше.

Розробка програм, які допомагатимуть досягнути всі згадані вище цілі, і є пріоритетним завданням. Вони можуть містити психологічні методи зменшення стресу, підтримку психічного здоров'я та психологічну реабілітацію, психолінгвістичний підхід та його використання у навчанні іноземної (англійської) мови як чинник соціальної та культурної адаптації, нейропсихологічну корекцію труднощів у навчанні. Усе це спрямоване на те, щоби допомогти людині ефективно засвоювати нову інформацію та краще пристосовуватися до стресових ситуацій.

Використання психолінгвістичного підходу до навчання може відігравати особливо важливу роль. Зараз у нас дуже цікавим у роботі є саме цей напрямок: "...значення, якого набувають слова, коли вони використовуються людьми. ... ці значення не залишаються сталими і стабільними. Вони змінюються з часом і культурними обставинами, і вони пов'язані з контекстом ситуації, метою використання та метою

користувача” [1, с. 14]. Отже, мови, якими ми говоримо, формують та впливають на наш світогляд, сприймання оточення.

“Хоча мова справді має значний вплив на мозок, біологічні і фізіологічні компоненти можуть мати більший вплив на мозок, ніж мова” [2, с. 407]. Саме тому впровадження комплексного підходу в розробці навчальних програм з урахуванням усіх особливостей, запропонованих у цій статті, мають не лише науковий, але й практичний інтерес та високу цінність, особливо під час ведення в країні бойових дій. Підтримка психічного здоров'я відбувається за допомогою психологічної реабілітації, психолінгвістичного підходу та його використання в опануванні англійської мови (як чинник соціальної та культурної адаптації), нейропсихологічної корекції труднощів у навчанні, розробки посібників з урахуванням психолінгвістичного та нейропсихологічного підходів для досліджуваних груп населення з метою покращення їхніх когнітивних здібностей до навчання, застосування психолінгвістичного підходу в навчанні англійської мови в контексті українськомовної аудиторії для успішного використання взаємозв'язку між мовою та психологією людини – актуальна відповідь на сучасні умови життя населення в цей час.

Питання часу, необхідного для відновлення когнітивних функцій у дитини та дорослого після тривалого стресу, викликаного воєнними діями, також може сильно змінюватися й залежить від безлічі чинників. У дітей процес відновлення може бути тривалішим через їхній вразливий вік і несформовану психічну структуру. Стає очевидним, що це значною мірою впливає на процес навчання, сприймання різної інформації, розвитку навичок та інтересів, критичного мислення, аналітичних здібностей, самостійності, соціальної взаємодії. Вони можуть потребувати особливої підтримки, терапії та часу для подолання наслідків стресу. У дорослих процес відновлення також може бути тривалим, особливо якщо вони впродовж певного проміжку часу перебували в стані інтенсивного стресу.

Емоційне регулювання у дітей ще повноцінно не сформоване, а управління емоціями й реакціями на стресові ситуації потребує підтримки та наставництва дорослих. Вони мають обмежені стратегії для подолання стресів, це також потребує допомоги дорослих для розвитку ефективних механізмів. Діти ще не мають чіткої самоідентифікації та самооцінки, а в умовах воєнних дій у країні це питання лише посилюється, може мати непоправні наслідки, уникнути яких – одне з першочергових завдань для педагогів. Саме захопливий процес навчання педагогами здатний запропонувати комплексний підхід та ефективні механізми вирішення й подолання проблеми, щоби впоратися з низкою труднощів водночас. Дорослі можуть мати більше ресурсів та стратегій саморегуляції, але також гостро потребують допомоги в цих сферах. Так, співпраця лінгвістів, педагогів та психологів для спільної розробки програм із розвитку вмінь та навичок роботи з

методами та стратегіями саморегуляції є особливо важливим питанням не лише особистісного плану, а й у царині майбутнього соціального, економічного, наукового потенціалу суспільства в Україні.

Не менш важливим завданням є також соціальна адаптація до нових умов та допомога постраждалим групам населення. Зв'язок рівня соціального інтелекту та його компонентів з успішністю соціалізації різних категорій населення в нових умовах перебування слугує додатковим джерелом інформації, на основі якого повинні бути створені нові інструменти допомоги. На нашу думку, доцільно додати до програми навчання англійської мови розвиток таких умінь, як *soft skills*, *meta skills*. Когнітивна гнучкість, покращення саморегуляції, соціальний інтелект, здатність швидко адаптуватися до умов праці, які постійно змінюються, та необхідність отримання знань, їхня адаптація до нових потреб – усе це зараз являє собою найважливіші чинники успіху самого суспільства в умовах ведення в країні бойових дій.

Потенціювання особистості, формування індивідуального Я як складники програми навчання і вся програма загалом спроможні забезпечити навіть терапевтичну адаптацію, спрямовану на пристосування особистості до впливу нейролептиків і компенсацію їхніх побічних ефектів, таких, як пасивність та вповільнення реакцій, та допомогти людині повернутися до повноцінного життя.

Покращення спроможності людини до саморегуляції за допомогою навчання англійської мови як іноземної інтегрує вміння володіти й застосовувати такі ключові навички, як самодисципліна, управління часом, стресостійкість і розуміння невдач, концентрація уваги, самоконтроль та підвищення своєї мотивації. Розвиток саморегуляції як здатності людини контролювати свої думки, емоції та поведінку в різних ситуаціях відіграє найважливішу роль у житті особистості і веде до емоційного добробуту (уміння впоратися зі стресом, розчаруванням, тривогою), підвищує якість міжособистісних взаємодій (гармонійні та «здорові» стосунки з оточенням, адекватна реакція на поведінку інших), супроводжує професійний успіх (якого досягають, зокрема, завдяки вмінню стримувати і контролювати свої імпульси, ухвалювати зважені рішення, ефективно керувати собою та своїми ресурсами) і спонукає вести здоровий спосіб життя (ухвалення рішень щодо свого здоров'я: правильне харчування, фізична активність, відмова від шкідливих звичок). Усе це може забезпечити успішну реалізацію методів та методик проєкту і стати важливою частиною терапевтичної адаптації, під час реабілітації постраждалих груп населення України.

Краще розуміння культурного контексту так само спонукає до проведення досліджень щодо специфіки світосприймання між англійсько- та українськомовними носіями з метою визначення відмінностей між націями та створення культурно-адаптованих тестів. Неможливо не зробити особливий акцент на аспекті культурних

відмінностей при розробці та використанні психологічних тестів, недооцінка ступеня важливості яких здатна фатально впливати на результати тестувань, аналіз досліджень та ступінь спотворення результатів. Вочевидь, різні культурні групи можуть мати різні цінності, переконання, способи сприймання світу, особливості темпераменту, що впливає на підсумкові результати тестувань. При дослідженні різних національних груп важливо адаптувати тести до їхньої специфіки, щоби забезпечити точність і надійність результатів. Це може об'єднувати безліч параметрів – від адаптації мовних особливостей, контенту до методів оцінки для відповідності конкретному культурному середовищу. У цьому контексті слід проводити початкові дослідження культурних особливостей кожної вікової групи, їхніх цінностей, традицій, унікальних аспектів менталітету. Загалом це має підсумком процедуру від крос-культурної адаптації до можливої модифікації контенту та структури тестів для кращої відповідності культурним контекстам. Доцільно провести попередню серію тестів для дослідження інструментів опитування та перевірки можливості їхнього застосування до цієї національної аудиторії. При підсумковому аналізі отриманих відомостей слід наголосити на можливих спотвореннях результатів через відмінності у сприйманні чи інтерпретації та врахувати ймовірні особливості чи похибки. Недотримання цього принципу може призвести до перекручених відомостей та неправильних висновків.

Отож, співпраця лінгвістів та психологів у цьому напрямі є найдоцільнішим початковим етапом роботи, який має передувати самому тестуванню груп населення, коли адаптація тестів, навчальних матеріалів, програм із вивчення англійської мови з урахуванням культурних відмінностей та інтересів українськомовної аудиторії сприяє отриманню точних відомостей, створенню ефективнішого та привабливого процесу навчання. Психолінгвістична корекція типових помилок, що виникають через вплив рідної мови та культурних уявлень про вивчення англійської мови, допоможе розробити методи для їхньої корекції, стимулювання мовного розвитку українськомовної аудиторії, кращого розуміння англійської мови та створити програму навчання англійської мови. Багато відомих науковців [3, с. 5] стверджують таке: "...є багато доказів того, що мова формує те, як ми сприймаємо світ, існують фундаментальні відмінності в тому, як суб'єкти реагують на різні подразники на основі різноманітності їх мови". Саме тому вивчення впливу слова на психіку та емоційний стан населення України дає додаткові можливості для психолінгвістів. Дослідження цього напрямку є корисними й перспективними, особливо в умовах інформаційних війн.

Висновки: Значне підвищення мотивації до саморозвитку, саморегуляції та самовдосконалення різних груп населення України, подолання негативного впливу стресу від бойових дій на мозок, здатність до навчання, рівень медіаграмотності (як частина безпекової

політики України) інтегрують розлоге коло аспектів, які потребують подальшого вивчення та є актуальними й важливими в наш час.

Література:

1. Tinnefeld, T. (Eds.), East, M., Kresta, R. (2020). The Magic of Language: Productivity in Linguistics and Language Teaching. Germany: Saarbrücken. URL: <https://sites.google.com/site/linguistikunddidaktik/home/b-sammelb%C3%A4nde-band-11-b-collected-volumes-volume-11>.
2. Athanasopoulos, P., & Casaponsa, A. (2020). The Whorfian brain: Neuroscientific approaches to linguistic relativity. *Cognitive Neuropsychology*, 37(5/6), 393–412. <https://doi.org/10.1080/02643294.2020.1769050> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Strickland, E. (2022). Does Language Shape Us or Do We Shape Language: A Literature Review. URL: <https://api.mdsoar.org/server/api/core/bitstreams/0736d512-37f9-4b53-96d9-7b491fc4d235/content> (дата звернення: 11.04.2024).
4. Esquierdo, R. (2020). Boroditsky's Multiple "Encapsulated Universes": The Sapir-Whorf hypothesis (pro and contra): BA Essay. URL: <http://hdl.handle.net/1946/35407> (дата звернення: 01.04.2024).

Mykhailenko Halyna. Synergy of abstract thinking and creativity, development of cognitive abilities via learning English as a tool for adaptation of the population during the wartime in the country

The article is devoted to the problem of synergism of abstract thinking and creativity as the main components of personal development in learning English, which can ensure successful social or therapeutic adaptation (even against the background of the use of antipsychotics), and forms of psychological support for various population groups to eliminate the consequences of wartime in Ukraine. Being on the frontiers of science, the combination of linguistics, psychology (psycholinguistics) and pedagogy in education provides us as lecturers with wide opportunities and fully meets the modern requirements and challenges of today.

Key words: abstract thinking, creativity, cognitive activity, self-regulation, social adaptation, learning English.

Halyna Mykhailenko, Poltava State Agrarian University, specialist at the Department of International Relations, lecturer at the Department of providing adult education and innovative development

УДК 37.02:001.895]:81:316.77

МЕТОДОЛОГІЯ CLLIL У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ

Юрій Григорович Полежаєв,

к. соц. ком, доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

